

Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara İlişkin Farkındalıkları

Awareness of Vocational School Students About Children With Autism Spectrum Disorder

Gonca KURT¹, Feyza ÖZLER ERVÜZ², Cezmi ERVÜZ³

¹Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar MYO, Tokat 0000-0003-4158-4594.

²Öğretim Görevlisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar MYO, Tokat 0000-0002-8459-674X.

³Öğretim Görevlisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Artova MYO, Tokat. 0000-0002-5434-4533.

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklara ilişkin algı ve farkındalıklarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Tanımlayıcı kesitsel tipte olan bu araştırma Şubat-Nisan 2022 tarihleri arasında Artova Meslek Yüksekokulu ve Pazar Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 421 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Otizm Spektrum Bozukluğu Farkındalık Anketi" kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %52,3'ü OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirmektedir. OSB'ye yönelik bilgi kaynağı %78,6 ile en fazla internet, sosyal medya, televizyondur. Katılımcıların %69,6'sı OSB hakkında bilgi/daha fazla bilgi edinme istediğinde bulunmaktadır. OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu bildiren öğrencilerin en fazla Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetler bölümünde (%40,9) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü (%19,5) ve Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü (%11,4) izlemektedir. OSB hakkında kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla bilgiye sahiptir (p=0,006). İl merkezinde uzun süre yaşayan katılımcıların, ilçe ve köy/kasabada yaşayanlara göre OSB hakkında bilgi sahibi olma oranı yüksektir (p=0,013). "Otizm erkeklerde kadınlardan daha sık görülür" önermesi öğrencilerin hem en az doğru bildiği önermedir (%21,4) hem de en fazla fikrim yok (%62,5) yanıtında bulunduğu önermedir.

Sonuç: OSB hakkında bilgi sahibi olma durumunu bazı sosyo-demografik özellikler ve üniversitede okunulan bölüm olumlu yönde etkilemektedir. Ancak önermelerde sosyal damgalanmaya ilişkin yanıtlar azımsanmayacak düzeydedir.

Anahtar kelimeler: Çocuklar, Farkındalık, Otizm Spektrum Bozukluğu, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

Aim: In this study, it is aimed to determine the perception and awareness of Vocational School students about children with autism spectrum disorder (ASD).

Materials and Methods: This descriptive cross-sectional study was conducted with the participation of 421 students studying at Artova Vocational School and Pazar Vocational School between February and April 2022. "Autism Spectrum Disorder Awareness Questionnaire" was used as a data collection tool in the study.

Results: 52.3% of the students know about ASD. The most common source of information for autism spectrum disorder is the internet, social media, and television with 78.6%. 69.6% of the participants stated that they wanted to learn/get more information about ASD. It is seen that the students who reported that they know about ASD are mostly in the Child Care and Youth Services department. This is followed by the Department of Social Services and Counseling and Health Care Services. Female students have more information about ASD than male students (p=0.006). Participants living in the city center for a long time have a higher rate of knowledge about ASD than those living in towns and villages (p=0.013). The proposition "Autism is more common in men than in women" is the proposition that the students know the least as true and the proposition that they have the most opinion answer.

Conclusion: Some socio-demographic characteristics and the department studied at the university positively affect the state of knowing ASD. However, the answers to social stigma in the propositions are at a substantial level.

Keywords: Children, Awareness, Autism Spectrum Disorder, University Students.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gonca KURT, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, goncaakurt@gmail.com

Başvuru/Submitted: 15.04.2022 **Kabul/Accepted:** 19.01.2023

Cite this article as: Kurt G, Özler Ervüz F, Ervüz C. Awareness Of Vocational School Students About Children With Autism Spectrum Disorder. J TOGU Heal Sci. 2023;3(1):37-48.

GİRİŞ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB); erken çocukluktan itibaren var olan sosyal iletişim ve etkileşimde bozulma, günlük işleyişi sınırlayan/bozan, tekrarlayıcı davranış, bir aktiviteden diğerine geçişte zorluk, duylara karşı olağandışı tepkiler, ayrıntılara odaklanma, sınırlı ilgi alanları veya faaliyetlerle karakterize bir dizi heterojen nöro-gelişimsel bir bozukluktur (1,2). Dünya çapında yaklaşık her 100 çocuktan birinde görüldüğü tahmin edilmektedir (3). OSB, üç yaşından önce başlamakla birlikte bazı çocuklarda yaşamın ilk 12 ayında belirtiler görülebilirken bazı çocuklarda 24 aylık olana kadar belirtiler ortaya çıkmamaktadır. OSB olan çocukların genel olarak yaşamlarının erken yıllarında farklı düzeylerde nöro-gelişimsel ilerlemeleri bulunmaktadır. Ancak çocukların OSB sebebiyle yeni beceriler kazanmayı bırakmaları veya sahip oldukları becerileri kaybetmeleri mümkündür (4).

OSB; hem çocukları hem de ailelerini ruhsal, sosyal ve sağlık açısından olumsuz etkilemektedir. Özellikle OSB belirtileri sebebiyle bireyler sağlık hizmetlerinden, eğitimden ve topluma katılma fırsatlarından haksız yere mahrum bırakılması gibi toplumsal damgalanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır (2). 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin birinci maddesinde belirtildiği üzere “Bütün insanlar onur ve haklar bakımından eşit ve özgür doğarlar”(5) ve dolayısıyla OSB olan çocuklar ve aileleri de diğer bireyler gibi ulaşılabilir en yüksek sağlık ve sosyal standartlardan yararlanma hakkına sahiptir. Ancak toplumsal yaşam içerisinde pek çok kişi OSB olan çocukların-bireylerin farklılıkları ve ihtiyaçları konusunda sağlıklı bilgilere sahip değildir. Bilgi yetersizliğinden kaynaklı olarak OSB çoğu zaman zeka geriliği ile bir tutulmakta, tedavisi olmayan bir hastalık olarak görülmekte ve ebeveynlerin aile büyükleri tarafından suçlanmasına sebep olmaktadır (6–8).

Birçok çalışmada erken müdahalelerin, OSB olan çocukların bilişsel işlevsellik, dil becerileri, sosyal iletişim ve etkileşiminde kısa ve uzun vadeli sonuçları belirtilmiştir (9–11). Bu bilimsel kanıtlara rağmen sosyal baskı ve etiketleme sonucu OSB olan çocuklara-bireylere karşı sosyal yaşam içerisinde olumsuz tutumlar geliştirilmekte, peşin hükme dayalı inançlar kabul edilmekte, OSB olan çocukların ve ailelerinin ötekileştirilerek sosyal gruplara katılımlarının sınırlandırılmasına, sosyal olarak dışlanmalarına ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalmalarına neden olmaktadır. Ne yazık ki yaşanan toplumda OSB farkındalığının olmaması ve eğitim yetersizliği sosyal damgalanmaya katkıda bulunmaktadır. İki farklı ülkede üniversite öğrencilerine yapılan bir çalışmada; öğrencilerin OSB hakkında bilgisi arttıkça OSB’li bireylere karşı daha az sosyal damgalama sergiledikleri bildirilmiştir (12). Bu sebeple gerek erken çocukluk döneminde OSB’nin ebeveynler/profesyonellerce erken dönemde

saptanması ve gerekse sosyal çevrenin olumsuz tutumlarının önüne geçilmesi için toplumdaki her bir bireyin OSB ile ilgili farkındalığının sağlanması gerekmektedir. Bu sayede OSB'nin çocukların-bireylerin sağlığını ve sosyal yaşamını olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçilebilir. Dolayısıyla ailelerin, sosyal çevrenin, okul öğretmenlerinin, sağlık profesyonellerinin, OSB'li çocuklarla-bireylerle çalışacak olan meslek gruplarının, bu alanlarda eğitim gören üniversite öğrencilerinin OSB hakkındaki bilgisi ve farkındalığının zaman zaman değerlendirilmesi ve sonuçların toplumda farkındalık çalışmalarına yön vermesi büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada OSB olan çocuklara yönelik Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin algıları ve farkındalık durumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Tanımlayıcı kesitsel tipte olan bu araştırma Şubat-Nisan 2022 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Artova Meslek Yüksekokulu ve Pazar Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. 2021-2022 akademik yılda aktif kayıtlı öğrenci sayısı Pazar Meslek Yüksekokulunda 585 iken Artova Meslek Yüksekokulunda 600'dür. Örneklem hesabında Open Epi programı kullanılarak %95 güven aralığı, 0,05 sapma ve design effect=1 ile araştırmaya katılmayı kabul eden en az 291 öğrenciyi kapsamı planlanmıştır (13). Araştırmaya katılmayı kabul eden 421 öğrencinin katılımıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesine bağlı tüm Meslek Yüksekokullarında okuyan öğrencilere yapılması ideal olmakla beraber araştırmacıların ulaşım kolaylığı, zaman ve maliyet konuları sebebiyle bu öğrenci grubunda araştırma yapılmıştır.

Veri toplama

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür taranarak oluşturulmuş iki bölümden oluşan "Otizm Spektrum Bozukluğu Farkındalık Anketi" kullanılmıştır (14-16). Anketin ilk bölümü katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine, otizm hakkında bilgi sahibi olmalarına ve bilgi kaynaklarına yönelik 13 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise; otizm ile ilgili (etyoloji, semptom ve sosyal damgalanma) önermelere katılımcıların yanıt vereceği doğru, yanlış ve fikrim yok seçeneklerinden oluşan 20 adet önermeden oluşmaktadır. Öğrencilerin OSB hakkındaki farkındalığı "OSB hakkında bilgi sahibi olma durumu" ve önermelere verilen yanıtlar üzerinden yorumlanmıştır. Anketin uygulanması araştırma konusu ve amacının açıklanması da dahil en fazla 20 dk. sürmüştür.

İstatistiksel Analiz

Araştırmanın verileri IBM SPSS version 20. istatistik paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Sürekli değişkenler ortalama, standart sapma, median, min-max değerleri ile kategorik veriler sayı ve yüzde dağılımları ile sunulmuştur. İstatistiksel değerlendirmede kategorik verilerin karşılaştırılmasında 2x2 ve r x c çapraz tablolarda Pearson Ki Kare Testi kullanılmıştır. r x c çapraz tablolarda istatistiki anlamlılık düzeyinde fark çıkması durumunda farklı olan grubu belirlemek için Post Hoc Ki Kare analizi yapılmıştır. $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 28.01.2022 tarihli 02-01 oturumunda etik kurul izni alınmıştır. Kurum izni ise Artova ve Pazar Meslek Yüksekokulundan 03.03.2022 tarihli 139972 yazı ile alınmıştır. Araştırma kapsamındaki öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü öğrencilerle araştırma yürütülmüştür.

BULGULAR

İki farklı Meslek Yüksekokulunda ve sekiz farklı bölümden 421 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen bu araştırmada; öğrencilerin %79,8'i kadın, %20,2'si erkektir. Öğrencilerin yaş ortalaması $20,3 \pm 1,8$ yıldır. Öğrencilerin çoğunluğu çekirdek aile tipindedir (%87,2). Ekonomik durumu orta seviyede olanların oranı %78,1'dir (Tablo 1).

Öğrencilerin %52,3'ü OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirmektedir. OSB'ye yönelik bilgi kaynağı %78,6 ile en fazla internet, sosyal medya, televizyondur. Katılımcıların %69,6'sının OSB hakkında bilgi/daha fazla bilgi edinme istediği bulunmaktadır (Tablo 2).

Tablo 3 incelendiğinde; otizm spektrum bozukluğuna ilişkin önermeler içerisinde, öğrencilerin %90,0'ı "Otizmlili bir çocuk, aileye bir lanet veya nazarın sonucudur" önermesine yanlıştır diyerek en fazla doğru yanıt vermiştir. "Otizm erkeklerde kadınlardan daha sık görülür" önermesi öğrencilerin hem en az doğru bildiği önermedir (%21,4) hem de en fazla fikrim yok (%62,5) yanıtında bulunduğu önermedir. Öğrencilerin en fazla doğru bilmediği önerme ise %48,9 ile "Otizmlili çocuklar dış görünüşleri ile kolayca diğer çocuklardan ayırt edilebilirler" önermesidir. "Otizmlili çocukların çoğu aşırı derecede engellidir ve yetişkin olarak bağımsız yaşayamazlar" önermesine öğrencilerin yaklaşık %60'ı yanlıştır cevap veya fikrim yok yanıtını vermiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=421)

Özellikler (n=421)	Sayı	%
Öğrencisi olunan bölüm		
Bilgisayar Teknolojileri Bölümü	31	7,4
Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü	136	32,3
Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü	24	5,7
Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü	61	14,5
Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü	81	19,2
Sivil Havacılık ve Kabin hizmetleri Bölümü	18	4,3
Veterinerlik Bölümü	38	9,0
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü	32	7,6
Cinsiyet		
Kadın	336	79,8
Erkek	85	20,2
Uzun süre yaşanan yerleşim birimi		
İl merkezi	173	41,1
İlçe	151	35,9
Köy/ kasaba	97	23,0
Aile tipi		
Çekirdek aile	367	87,2
Geniş aile	54	12,8
Anne-baba ayrı mı / bir arada mı?		
Bir arada	368	87,8
Ayrı	25	6,0
Anne vefat	7	1,7
Baba vefat	19	4,5
Kendi İfadesine Göre Ekonomik Durum		
İyi	48	11,4
Orta	329	78,1
Kötü	44	10,5
Yaş (yıl) M ± SD, Median, Min-Max*	20,3±1,8, Median=20, Min-Max=18-30	
Kardeş sayısı M ± SD, Median, Min-Max	2,7±1,7, Median=2, Min-Max=0-9	

*M=Ortalama, SD= Standart Sapma, Median=Ortanca, Min=Minimum, Max= Maksimum

Tablo 2. Öğrencilerin otizm spektrum bozukluğu hakkında bilgi ve kaynakları

Değişkenler	n	%
Otizm spektrum bozukluğu hakkında bilgi sahibi olma durumu		
Evet	220	52,3
Hayır	201	47,7
Otizm spektrum bozukluğu hakkındaki bilgi kaynağı (n=220)*		
İnternet, sosyal medya, televizyon	178	78,6
Sağlık profesyonelleri	23	10,5
Bilimsel araştırmalar veya yayınlar	58	26,4
Yakın çevre	41	18,6
Otizm spektrum bozukluğuna ilişkin yeteri kadar bilgiye sahip olduğunu düşünme durumu (n=220)		
Evet	29	75,7
Hayır	121	8,8
Kararsızım	70	15,6
Otizm spektrum bozukluğu ile ilgili bilgi/daha fazla bilgi edinme isteği		
Evet	293	69,6
Hayır	48	11,4
Kararsızım	80	19,0

*Katılımcılar birden çok seçenek işaretleyebildikleri için verilen yanıtlar üzerinden yüzde alınmıştır.

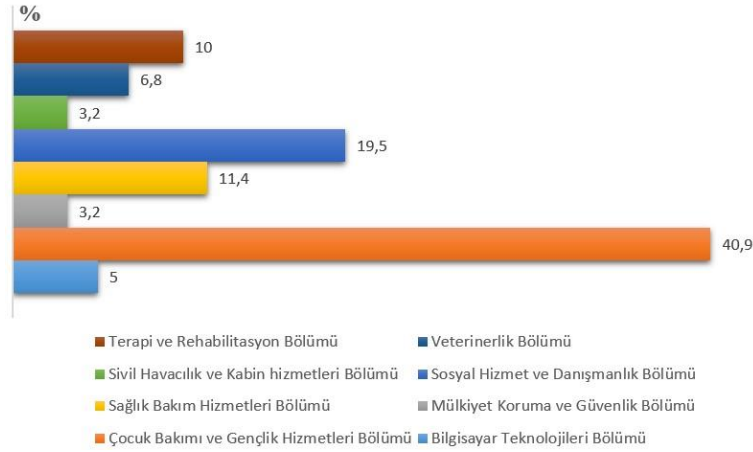
Ayrıca OSB'nin en önemli belirtilerinden bir olan sosyal iletişim ve etkileşimde bozulmaya yönelik “Otizmli çocuk toplumsal etkileşimi başlatamama ya da toplumsal etkileşime girememe sorunu yaşar” önermesine öğrencilerin çoğunluğu (%71,3) doğru yanıt vermiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin otizm spektrum bozukluğu önermelere verdikleri yanıtların dağılımı

Önermeler	Doğru	Yanlış	Fikrim yok
	n (%)	n (%)	n (%)
Genetik, otizmin gelişiminde önemli bir rol oynar	29 (67,2)	121 (7,4)	70 (25,4)
Günümüzde otizmin erken tanısı bulunmamaktadır*	63 (15,0)	193 (45,8)	165 (39,2)
Otizmli bir çocuk, aileye bir lanet veya nazarın sonucudur*	5 (1,2)	379 (90,0)	37 (8,8)
Otizm erkeklerde kadınlardan daha sık görülür	90 (21,4)	68 (16,2)	263 (62,5)
Otizm, sosyoekonomik düzeyi yüksek bireylerde görülür*	6 (1,4)	315 (74,8)	100 (23,8)
Otizm sadece ilk çocukluk döneminde görülen bir bozukluktur*	50 (11,9)	249 (59,1)	122 (29,0)
Otizm her zaman zeka geriliği ile birlikte görülmektedir*	129 (30,6)	129 (30,6)	163 (38,7)
Otizmli çocukların çoğu üstün zekaya sahiptir*	168 (39,9)	93 (22,1)	160 (38,0)
Otizm teşhisi konan tüm çocukların okulda bir tür özel eğitim hizmeti almaları önemlidir	361 (85,7)	6 (1,4)	54 (12,8)
Erken müdahale, otizmli çocuklarda sosyal ve iletişim becerilerinde önemli kazanımlar sağlayabilir	358 (85,0)	8 (1,9)	55 (13,1)
Otizmli çocuk toplumsal etkileşimi başlatamama ya da toplumsal etkileşime girememe sorunu yaşar	300 (71,3)	25 (5,9)	96 (22,8)
Otizmli çocuklara karşı toplumda olumsuz sosyal bir görüş ve damgalanma vardır	288 (68,4)	48 (11,4)	85 (20,2)
Otizmli çocukların çoğu aşırı derecede engellidir ve yetişkin olarak bağımsız yaşayamazlar*	109 (25,9)	168 (39,9)	144 (34,2)
Sosyal iletişimleri yetersizliği nedeniyle, okul çağında sosyal açıdan uyum sorunu yaşayabilirler	342 (81,2)	6 (1,4)	73 (17,3)
Otizimde yoğun davranışsal terapi ve eğitim programları ömür boyu devam eder	168 (39,9)	42 (10,0)	211 (50,1)
Otizmli birçok çocuğun agresif veya hiperaktif olma sorunları vardır	256 (60,8)	33 (7,8)	132 (31,4)
Otizmli çocuklarda sallanma, kendi etrafında dönme, yineleyici ve basmakalıp nesne kullanımına ve konuşmaya (oyuncakları, nesnelere sıraya dizme, kendine özgü deyişler vb) sık rastlanır	282 (67,8)	10 (2,4)	124 (29,8)
Otizmli çocuklar dış görünüşleri ile kolayca diğer çocuklardan ayırt edilebilirler*	206 (48,9)	119 (28,3)	96 (22,8)
Otizmli bireyler bir işte çalışabilirler	266 (63,2)	32 (7,6)	123 (29,2)
Otizmli bireyler evlenip bir aile kuramazlar*	38 (9,0)	231 (54,9)	152 (36,1)

*Önermelerde yanlış seçeneğini işaretleyenlerin doğru cevap verdiği anlamına gelmektedir.

OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu bildiren öğrencilerin en fazla Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetler bölümünde (%40,9) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü (%19,5) ve Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü (%11,4) izlemektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Otizm spektrum bozukluğu hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin okudukları bölüme göre dağılımı

Tablo 4. Öğrencilerin bazı değişkenlere göre otizm spektrum bozukluğu hakkında bilgi sahibi olma durumu

Değişkenler	Otizm spektrum bozukluğu hakkında bilgi sahibi olan	χ^2	p
	n (%)		
Cinsiyet			
Kadın	187 (55,7)	7,703	0,006
Erkek	33 (38,8)		
Uzun süre yaşanan yerleşim birimi			
İl merkezi	105 (67,7)*	8,645	0,013
İlçe	72 (47,7)		
Köy/ kasaba	43 (44,3)		
Aile tipi			
Çekirdek aile	197 (%53,7)	2,319	0,145
Geniş aile	23 (%42,6)		
Kendi ifadesine göre ekonomik durum			
İyi	30 (62,5)	9,588	0,008
Orta	176 (53,5)		
Kötü	14 (31,8)*		
Otizm spektrum bozukluğu ile ilgili daha fazla bilgi edinme isteği			
Evet	170 (58,0)*	12,908	0,002
Hayır	18 (37,5)		
Kararsızım	32 (40,0)		

*Diğer gruplardan farklılık göstermektedir.

OSB hakkında istatistiki anlamlılık düzeyinde kadın öğrenciler (%55,7) erkek öğrencilere (%38,8) göre daha fazla bilgiye sahiptir ($p=0,006$). İl merkezinde uzun süre yaşayan katılımcıların (%67,7), ilçe ve köy/kasabada yaşayanlara (%47,7 ve %44,3) göre OSB hakkında bilgi sahibi olma oranı yüksektir. Bu fark istatistiki anlamlılık düzeyindedir ($p=0,013$). Ekonomik durumu kötü olduğunu bildiren öğrencilerin OSB hakkında bilgi sahibi olma oranı en düşüktür. OSB ile ilgili daha fazla bilgi edinme isteği olan katılımcıların bilgi sahibi olma oranı daha yüksektir ve bu yükseklik istatistiki anlamlılık düzeyindedir ($p=0,002$) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin OSB algı ve farkındalıklarının değerlendirildiği bu araştırmada, öğrencilerin %52,3'ü OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirmektedir. Pirinççi ve arkadaşlarının 6. sınıf tıp öğrencilerine yaptığı çalışmada OSB hakkında bilgi sahibi olan öğrenci oranı yerine OSB'yi duymayan öğrenci oranı verilmiştir ve bu oran %18,2'dir. (17). Diğer taraftan Chansa-Kabali ve arkadaşlarının (18) Zambiya'daki üniversite öğrencilerine yaptıkları araştırmada öğrencilerin %79'u OSB'yi daha önce duymadığını bildirmiştir. Bizim çalışma sonuçlarının diğer çalışmalara göre farklılık göstermesi araştırmalara katılan üniversitelerdeki öğrencilerin farklı program ve bölümlerde okumalarından kaynaklanabilir. Öyle ki araştırma sonuçlarımızda öğrencilerin OSB hakkında bilgi sahibi olma oranları bölümlere göre farklılık göstermektedir. Bu araştırmada OSB hakkında en fazla bilgi sahibi olduğunu bildiren öğrencilerin Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetler bölümünde (%40,9), Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümünde (%19,5) ve Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümünde (%11,4) okudukları tespit edilmiştir. Yapılan başka bir çalışmada OSB'yi en fazla duyan öğrencilerin %40 ile Eğitim Fakültesi ve %27 ile Tıp Fakültesinde okudukları bildirilmiş, bu öğrencilerin diğer okullardaki öğrencilere göre daha yüksek OSB bilgi puanları elde ettikleri saptanmıştır (18). Öğrencilerin OSB hakkında daha yüksek bilgi sahibi olmaları öğrencilerin çocuk ve aileyi konu alan bölümlerde okumalarından kaynaklanmış olabilir.

Bu araştırmada kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre OSB hakkında daha fazla bilgi sahibidir. Bizim çalışmamıza benzer şekilde Chansa-Kabali ve ark. (18) çalışmalarında kadınların erkeklere göre daha yüksek bilgi farkındalığına sahip olduğunu tespit etmiştir. İl merkezinde uzun süre yaşayan katılımcıların, ilçe ve köy/kasabada yaşayanlara göre OSB hakkında bilgi sahibi olma oranı yüksektir. Bu durum il merkezlerinde OSB farkındalık çalışmalarının toplum içerisinde daha fazla yapılmasıyla açıklanabilir. Öğrencilerin OSB hakkındaki bilgi kaynağı en fazla internet, sosyal medya, televizyondur. Bu konuyla ilgili yapılan başka çalışmalarda farklı oranlarda görülse de en fazla televizyon ve internetin OSB hakkında bilgi kaynağı olduğu bulgularımızı desteklemektedir (18–20). Bunun yanında öğrencilerin %69,6'sının OSB hakkında bilgi/daha fazla bilgi edinme istediği bulunmaktadır. Low ve Zailan (20)'ın yaptıkları araştırmada da benzer şekilde öğrencilerin yüksek oranlarda OSB ile ilgili kurs ve eğitimlere katılma isteklerinin olduğu bildirilmiştir.

Elsabbagh ve ark. (21) OSB'nin erkeklerde tutarlı bir şekilde kadınlardan daha yüksek görüldüğünü bildirmektedir. OSB hakkında ayrıntılı bilgi gerektiren "Otizm erkeklerde kadınlardan daha sık görülür" önermesi öğrencilerin hem en az doğru bildiği önermedir

(%21,4) hem de en fazla fikrim yok (%62,5) yanıtında bulunduğu önermedir. Dolayısıyla bu sonuç bize öğrencilerin OSB hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmadıklarını düşündürmektedir. Buna karşılık toplumda yaygın olarak bilinen “Otizmli çocuk toplumsal etkileşimi başlatamama ya da toplumsal etkileşime girememe sorunu yaşar” önermesine öğrencilerin çoğunluğu (%71,3) doğru yanıt vermiştir. Dolayısıyla bu iki sonuç, OSB hakkında ayrıntıdan yoksun ancak yüzeysel olarak iyi bilgiye sahip öğrencilerin profilini çizmektedir.

“Otizmli çocukların çoğu aşırı derecede engellidir ve yetişkin olarak bağımsız yaşayamazlar” önermesine yaklaşık her beş öğrenciden üçü yanlış cevap veya fikrim yok yanıtını vermiştir. Ancak literatürde OSB’li bireylerin konuşabildiği, okuyabildiği, araba kullanabildiği, okuldan mezun olabildiği ve toplum içinde yaşayabildiğine dair bilgiler bulunmaktadır (14). Diğer taraftan OSB olan bazı bireyler bağımsız olarak yaşayabilirken, bazılarının ise ciddi engellerinin olduğu dolayısıyla yaşam boyu bakım ve desteğe ihtiyaç duyduğu da bildirilmektedir (2). Bu bilgilerden önermede belirtilen durumun OSB’li çocukların ve yetişkinlerin çoğunu kapsamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin OSB’yi yeterince bilmedikleri ve öğrencilerde OSB olan bireylere karşı sosyal damgalama varlığına ilişkin sonuç çıkarılabilir. Zeidan ve arkadaşlarının (3) yaptığı meta analiz çalışmasında OSB’nin sosyo-demografik faktörlerle ilişkisinin olmadığı bildirilmiş ve yazarlarca bazı bulguların sağlık hizmetlerinin mevcudiyeti veya erişilebilirliğindeki bölgesel farklılıklarla ilgili olabileceği belirtilmiştir. Araştırmamızda da öğrenciler “Otizm, sosyoekonomik düzeyi yüksek bireylerde görülür” önermesine yanlıştır diyerek yüksek oranda doğru yanıt vermiştir. Bu bulgu, bir taraftan öğrencilerin OSB hakkında doğru bilgiye sahip olduklarını düşündürürken diğer taraftan öğrencilerin sosyoekonomik düzeyi yüksek bireylerde hastalıkların oluşmayacağını düşünmediklerinden dolayı böyle bir yanıt verdiklerini de düşündürmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

OSB farkındalığını ölçmeye yönelik yaygın olarak kullanılan ölçüm araçlarının soru sayılarının fazla olması sebebiyle, öğrencilerin sıkılmalarının önüne geçmek, sorulara tutarlı ve gerçekçi yanıtlar vermelerini sağlamak amacıyla ölçekler kullanılmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın, öğrencilerdeki OSB farkındalık düzeyi ile bilgi düzeyi sonuçları bulunmamaktadır. Öğrencilerin önermelere verdikleri doğru, yanlış ve fikrim yok cevapları üzerinden sonuçlar verilmiştir. Öğrencilerin OSB hakkında bilgi sahibi olma durumları öğrencilerin beyanlarına dayanmaktadır. Bu araştırmaya katılan öğrencilerin verdiği yanıtlar tüm üniversite öğrencilerine genellenemez.

Sonuç olarak bu araştırma, toplumun bir kesimini oluşturan farklı alanlardan meslek mensubu adaylarının OSB algı ve farkındalıklarına dair sonuçlarla alana güncel katkı sağlamaktadır. Toplumun OSB'na bakış açısının Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin gözüyle açıklandığı bu araştırmada yaklaşık her iki öğrenciden biri OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirmektedir. OSB'ye ilişkin önermelerde, OSB'nin hurafelerden bağımsız ortaya çıktığı bildirilmekte ve hastalık belirtileri katılımcılar tarafından kabul edilebilir düzeyde iyi bilinmektedir. Ancak sosyal damgalanmaya ilişkin yanıtlar azımsanmayacak düzeydedir. Bu sebeple üniversite öğrencileri başta olmak üzere toplumda sosyo-demografik ve bazı özelliklere göre ayrı ayrı gruplar halinde eğitimler planlanması ve eğitimlerin etkisinin bilgi, tutum ve davranış düzeyinde ölçülüp değerlendirilmesi önerilmektedir.

Etik Kurul Onayı: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 28.01.2022 tarihli 02-01 oturumunda etik kurul izni alınmıştır. Kurum izni ise Artova Meslek Yüksekokulu ve Pazar Meslek Yüksekokulundan 03.03.2022 tarihli 139972 yazı ile alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkıları: Planlama: G.K., F.E., C.E., Literatür tarama: G.K., F.E., C.E., Veri toplama: G.K., F.E., C.E., Verilerin analizi/yorumlanması: G.K., F.E., Yazımı: G.K., F.E., C.E., Dergiye gönderme: G.K.

KAYNAKÇA

1. American Psychiatric Association, editör. Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5-TR. Fifth edition, text revision. Washington, DC: American Psychiatric Association Publishing; 2022. 1 s.
2. WHO. Autism [Internet]. 2022 [a.yer 12 Nisan 2022]. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>
3. Zeidan J, Fombonne E, Scora J, Ibrahim A, Durkin MS, Saxena S, vd. Global prevalence of autism: A systematic review update. *Autism Res* [Internet]. [a.yer 12 Nisan 2022];n/a(n/a). Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/aur.2696>
4. CDC. Basics About Autism Spectrum Disorder (ASD) | NCBDDD | CDC [Internet]. Centers for Disease Control and Prevention. 2022 [a.yer 12 Nisan 2022]. Erişim adresi: <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/facts.html>
5. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi [İnternet]. [a.yer 12 Nisan 2022]. Erişim adresi: <https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyanamesi.pdf>
6. Uz S, Kaya K. Otizmli Çocuklara ve Ailelerine Yönelik Damgalama / Stigmatization of Children with Autism and Their Parents. *J Hist Cult Art Res*. 2018;7(1):663-83.
7. Karabekiroğlu K, Cakin-Memik N, Ozcan-Ozel O, Toros F, Öztop D, Özbaran B, vd. Stigmatization and Misinterpretations on ADHD and Autism: A Multi-Central Study with Elementary School Teachers and Parents. *J Clin Psychiatry*. 2009;12(2):79-89.
8. Akkuş PZ, Saygan BB, Bahadır Eİ, Cak T, Özmert E. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı İle Yaşamak: Ailelerin Deneyimleri. *Türkiye Çocuk Hastalık Derg*. 2021;15(4):272-9.
9. Weitlauf AS, McPheeters ML, Peters B, Sathe N, Travis R, Aiello R, vd. Therapies for Children With Autism Spectrum Disorder: Behavioral Interventions Update [İnternet]. Agency for Healthcare Research and Quality (US), Rockville (MD); 2014. (AHRQ Comparative Effectiveness Reviews). Erişim adresi: <http://europepmc.org/books/NBK241444>
10. Ma C, Chen L, Li M, Wu D, Wang S, Zhao Y, vd. Treatment of Preschool Children With Autism Spectrum Disorder: A Trial to Evaluate a Learning Style Profile Intervention Program in China. *Front Pediatr*. 2022;10:831621.
11. Panerai S, Suraniti GS, Catania V, Zingale M, Ferri R, Raggi A, vd. Early results from a combined low-intensive psychoeducational intervention for preschoolers with autism spectrum disorder. *Disabil Rehabil*. 2020;42(9):1275-83.
12. Obeid R, Daou N, DeNigris D, Shane-Simpson C, Brooks PJ, Gillespie-Lynch K. A Cross-Cultural Comparison of Knowledge and Stigma Associated with Autism Spectrum Disorder Among College Students in Lebanon and the United States. *J Autism Dev Disord*. 2015;45(11):3520-36.
13. Open Source Epidemiologic Statistics for Public Health: OpenEpi Menu [İnternet]. [a.yer 26 Ağustos 2021]. Erişim adresi: http://www.openepi.com/Menu/OE_Menu.htm
14. Lord C, Elsabbagh M, Baird G, Veenstra-Vanderweele J. Autism spectrum disorder. *Lancet Lond Engl*. 11 Ağustos 2018;392(10146):508-20.
15. Kodak T, Bergmann S. Autism Spectrum Disorder: Characteristics, Associated Behaviors, and Early Intervention. *Pediatr Clin North Am*. Haziran 2020;67(3):525-35.
16. Harrison AJ, Bradshaw LP, Naqvi NC, Paff ML, Campbell JM. Development and Psychometric Evaluation of the Autism Stigma and Knowledge Questionnaire (ASK-Q). *J Autism Dev Disord*. Ekim 2017;47(10):3281-95.
17. Pirinççi S, Aksu H, Abacıgil F, Okyay P. The Level of Knowledge and Awareness About Autism Spectrum Disorder on 6th Class Students of Adnan Menderes University Faculty of Medicine. *Turk J Child Adolesc Ment Health*. 2019;26(3):97-102.

18. Chansa-Kabali T, Nyoni J, Mwanza H. Awareness and Knowledge Associated with Autism Spectrum Disorders Among University Students in Zambia. *J Autism Dev Disord.* 2019;49(9):3571-81.
19. Can A, Güner ÇZ, Lüleci E, Bağrıaçık F, Karavuş M, Arı N, vd. Altı Yaş Altı Çocukların Ebeveynlerinde Otizm Bilgi Düzeyinin Ölçülmesi. *J Turk Fam Physician.* 2021;12(1):12-21.
20. Low HM, Zailan F. Medical students' perceptions, awareness, societal attitudes and knowledge of autism spectrum disorder: an exploratory study in Malaysia. *Int J Dev Disabil.* 05 Aralık 2016;64(2):86-95.
21. Elsabbagh M, Divan G, Koh Y-J, Kim YS, Kauchali S, Marcín C, vd. Global Prevalence of Autism and Other Pervasive Developmental Disorders. *Autism Res.* Haziran 2012;5(3):160-79.